

Zapisnik posveta delovne skupine za izposojno in varstvo osebnih podatkov

Namen sestanka: Predstavitev in obravnava predloga za paketno brisanje neaktivnih članov.

Kraj/čas: Institut informacijskih znanosti Maribor
4. 4. 2008, 10.30–12.50

Prisotni sodelavci IZUM-a: dr. Marta Seljak, Jana Rečnik, mag. Matjaž Cigrovski, Lidija Curk, Miro Kolarič, Mira Folnovič

Prisotni zunanji sodelavci: Mojca Dolgan - Petrič (Narodna in univerzitetna knjižnica)
dr. Jerneja Ferlež (Univerzitetna knjižnica Maribor)
Bojan Oštir (Univerzitetna knjižnica Maribor)
Dragica Turjak (Mariborska knjižnica)
Vesna Horžen (Knjižnica Miklova hiša, Ribnica)
Nataša Kuštrin Tušek (Gimnazija Nova Gorica)
Polona Brenčič (Valvasorjeva knjižnica Krško)
Igor Zemljič (Inštitut za novejšo zgodovino)
mag. Janez Jug (Osrednja družboslovna knjižnica Jožeta Goričarja)

Na sestanek je bila vabljen tudi Erika Maver iz Centralne tehniške knjižnice, vendar se je zaradi bolezni opravičila.

Vsebina in dogovori:

Po uvodnem pozdravu je dr. Marta Seljak na kratko predstavila prisotne sodelavce iz IZUM-a. Vsi udeleženci sestanka so prejeli dokument *COBISS2/Izposoja, V5.4, V1.0 (Predlog), Brisanje neaktivnih članov – predlogi rešitev*, ki je bil osnova za razpravo. Mag. Matjaž Cigrovski je dokument predstavil, dr. Marta Seljak pa je poudarila nujnost verifikacije predlaganih rešitev. V zvezi s tem IZUM od knjižnic pričakuje, da bodo o ustreznosti rešitve pridobile mnenje informacijske pooblaščenke, šele nato se bo lotil implementacije predloga.

Mag. Matjaž Cigrovski je najprej predstavil izhodišča in namen dokumenta, ki je nadgradnja *Predloga dopolnitve programske opreme COBISS2/Izposoja: Brisanje podatkov o neaktivnih članih, ki nimajo obveznosti do knjižnice*. Slednji je bil 3. 10. 2003 pripravljen z namenom, da bi knjižnicam olajšali brisanje podatkov o neaktivnih članih v skladu s 15. členom Zakona o knjižničarstvu – ZKnj-1 in 21. členom ZVOP-1.

Pri pripravi novih predlogov brisanja podatkov o neaktivnih članih knjižnic smo upoštevali pripombe, ki so jih nekatere knjižnice podale že leta 2003, in tudi smernice, zastavljene na Okrogli mizi "Varovanje, zbiranje, obdelava in hramba osebnih podatkov" v sklopu Posvetovanja Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, ki je bilo na Bledu 23. 10. 2007.

V nadaljevanju je mag. Matjaž Cigrovski predstavil tri predloge za dopolnitev programske opreme COBISS2/Izposoja, in sicer:

1. dopolnitev obstoječe možnosti brisanja posameznega člana s kontrolo vpisane opombe pri članu,
2. paketno trajno brisanje podatkov o članih,
3. paketno začasno anonimiziranje podatkov o članih.

Poudaril je, da morajo knjižnice o ustreznosti tretjega predloga pridobiti mnenje informacijske pooblaščenke. Navedel je tudi, kateri kriteriji morajo biti izpolnjeni, da se lahko zbršejo podatki o članu pri paketnem brisanju. Enaki kriteriji veljajo tudi za začasno anonimiziranje podatkov o članih. Paketno brisanje in paketno začasno anonimiziranje se razlikujeta v tem, da začasno anonimiziranje podatkov dopušča ponoven vpis člana pod isto evidenčno številko ter delno povrnitev podatkov, ki se ne štejejo kot osebni podatki.

Dr. Marta Seljak je dodala, da je ključna dilema v tem, ali je sploh smiselno implementirati tretji predlog, če bi to pomenilo le prihranek stroškov izdaje nove izkaznice.

Bojan Oštir je pripomnil, da se mu zdi termin "začasno anonimiziranje" kontradiktoren, Janez Jug pa je dodal, da bi bilo bolje, če bi zbrisali besedo "začasno", predlog sam pa se mu ni zdel sporen.

Dr. Marta Seljak je poudarila, da so v razvitih okoljih prav knjižničarji tisti, ki se borijo tako za zaščito osebnih podatkov uporabnikov knjižnic kot tudi za zaščito njihove zasebnosti (podatke o tem, kaj so si v knjižnici izposodili ali brali). Na Danskem so že pred leti aplikacije izposoje ob vračilu gradiva zagotavljale, da so se iz evidenc takoj zbrisali podatki o tem, da si je član izposodil določeno gradivo. V okviru aplikacij COBISS se ti podatki hranijo brez časovne omejitve, dostop do podatkov pa ima pooblaščen osebja v knjižnici. Odgovorna osebja v knjižnici mora podpisati izjavo, da bodo s temi podatki skrbno ravnali. Vedno več je tudi zahtev uporabnikov servisa *Moja knjižnica* za dostop do podatkov o izposojenem gradivu v preteklosti.

Natašo Kuštrin Tušek je zanimalo, ali se povrnitev podatkov o članu šteje v statistikah kot vpis novega člana. Mag. Matjaž Cigrovski je odgovoril, da ne.

Polona Brenčič je izrazila zaskrbljenost, da bi lahko zahteva po ponovnem vpisu člana, ki je bil zaradi neaktivnosti zbrisan, le-tega odvrnila od nadaljnjega obiska knjižnice.

Igor Zemljič je vprašal, ali bi lahko članom specialnih knjižnic določili veljavnost članstva za daljše obdobje, npr. 4 leta, in bi jih tako izvzeli iz paketnega brisanja. Dobil je pritrdilen odgovor.

Mag. Janeza Juga je zanimalo, ali lahko podatke, ki ostanejo ob anonimiziranju, uporabimo za statistike. Mag. Matjaž Cigrovski je pojasnil, da se pri izdelavi statistik upoštevajo transakcijske datoteke, kamor se shranjujejo vsi potrebni podatki za statistike. Vendar je poudaril, da to velja šele od 1. 6. 2007 dalje.

Bojan Oštir je opozoril, da je po brisanju podatkov treba uničiti tudi pripravljene sezname brisanih članov; to je potrdil tudi mag. Matjaž Cigrovski, saj je te sezname treba brisati takoj po izpolnjenem namenu.

V zvezi s sezname brisanih članov je mag. Janez Jug izrazil željo, da bi bil seznam razvrščen po evidenčni številki člana namesto po abecedi. Mag. Matjaž Cigrovski je pojasnil, da so razvrščanje po abecedi želele knjižnice v pripombah k predlogu iz leta 2003, ker jim to ob uničevanju vpisnih dokumentov olajša iskanje pristopnih izjav. Bojan Oštir je izrazil željo, da bi bilo možno sezname izvoziti v excelovo datoteko.

Mag. Matjaž Cigrovski je v nadaljevanju podrobneje opisal izvedbo postopka paketnega brisanja podatkov in vsebino seznamov, ki se ob tem pripravijo.

V diskusiji, ki je sledila, je Vesna Horžen najprej opozorila, da bodo tisti neaktivni člani, ki nimajo obveznosti do knjižnice, v bistvu "kaznovani" z izbrisom, kar bo zmanjšalo njihovo željo, da še naprej obiskujejo knjižnico. Izpostavila je tudi, da njihovi uporabniki želijo imeti vpogled v to, kaj so brali npr. zadnja 3 leta.

Dr. Marta Seljak je še enkrat poudarila, da osnove postavlja zakon, ljudje pa pogosto niso ustrezno osveščeni, kdaj gre za varovanje zasebnosti.

Bojan Oštir je menil, da je treba narediti kvantitativno oceno, koliko je takih uporabnikov.

Mag. Janez Jug je menil, da bi morali dati poudarek zaščiti podatkov o aktivnih članih, ne pa brisanju neaktivnih članov. Dostop do podatkov o aktivnih članih bi lahko omejili po vzoru zdravstvenega sistema z dvema karticama, kjer imata bolnik in zdravnik vsak svojo kartico.

Jana Rečnik je opozorila, da je bil predlog pripravljen, da bi zadostili navedbam v zakonu, in citirala tolmačenje informacijske pooblaščenke v objavi ZBDS *Vsem knjižnicam: Zadeva: varstvo osebnih podatkov, ki jih vodijo knjižnice*:

"... To pomeni, da je treba tekoče brisati podatke o neaktivnih članih – uporabnikih, pri katerih je poteklo več kot leto dni po zapadlem članstvu in le-ti do knjižnice nimajo več nobenih obveznosti".

Iz tega sledi, da lahko traja veljavnost članstva 10 let in je član neaktiven, pa vseeno ne bo zbrisan.

Iz nadaljnje razprave se je dalo razbrati, da različne vrste knjižnic različno obravnavajo in vodijo evidenco članstva. V Mariborski knjižnici, kjer npr. ne zaračunavajo članarine, članu preneha članstvo samo, če se izpiše ali umre. V knjižnicah, kjer zaračunavajo članarino, pa ob vsakem plačilu članarine obnovijo tudi članstvo. Z evidentiranjem veljavnosti članstva bi torej lahko zadostili pogoju, da se neaktivnega člana ne zbrise iz baze podatkov o članih.

Bojan Oštir je na to pripomnil, da se to ne bi smelo urejati na osnovi obdobja članstva.

Polona Brenčič pa je menila, da bodo knjižnice tudi v prihodnje različno obravnavale članstvo: ene bodo imele še naprej letno članstvo, druge pa se bodo odločile za večletno članstvo.

Dr. Jerneja Ferlež je vprašala, ali obstaja možnost obveščanja o poteklem članstvu. Mag. Matjaž Cigrovski je odgovoril, da programska oprema omogoča, da se v okviru avtomatskega e-obveščanja obvestilo o poteku članstva pošlje po SMS-u ali elektronski pošti takoj, ko članu poteče članstvo (seveda, če knjižnica tovrstno obveščanje članov omogoča in so člani nanj naročeni). V dogovoru z IZUM-om pa ima knjižnica tudi možnost, da ob ustrezni nastavitvi parametrov člana obvesti o skorajšnjem poteku članstva.

Polona Brenčič je izpostavila problem številčenja članov, ker se bodo evidenčne številke ob ponovnem vpisu brisanih članov hitreje povečevale.

Lidija Curk je knjižnicam zastavila vprašanje, ali bodo imele probleme zaradi upada števila članov v bazi podatkov z brisanjem. Dragica Turjak je odgovorila, da je pri splošnih

knjižnicah odstotek prebivalstva, ki je včlanjen v knjižnico, zelo pomemben podatek. Za statistike, ki jih morajo pripravljati, pa se upoštevajo samo aktivni in novo vpisani člani.

Mag. Janez Jug je menil, da bi bilo treba ustrezno opredeliti namen zbiranja podatkov v knjižnicah, brisanje neaktivnih članov pa bi se izvajalo samo po potrebi zaradi velikosti baze podatkov.

Vprašanje je, ali brisanje neaktivnih članov zadeva samo knjižnice, ki evidentirajo veljavnost članstva. Igor Zemljič je podvomil, da bi se informacijska pooblaščenka s tem strinjala.

Mag. Janez Jug je spet poudaril, da je problem v nejasni opredelitvi namena zbiranja podatkov v knjižnicah.

Dr. Jerneji Ferlež se je zdelo sporno tudi to, da se kot kriterij neaktivnosti navede datum zadnjega obiska v knjižnici; uporabniki lahko uporabljajo knjižnico tudi v druge namene (npr. razne prireditve), vendar se takrat ne zabeleži nobena transakcija.

Dr. Marta Seljak je predlagala, da se dokument s predlogi pošlje v obravnavo Nacionalnemu svetu za knjižnično dejavnost. Knjižnice oziroma Nacionalni svet za knjižnično dejavnost pa naj pridobijo mnenje o predlogih v dokumentu od informacijske pooblaščenke. Pri tem pa se postavlja vprašanje, ali naj se IZUM loti realizacije predloga za paketno trajno brisanje članov.

Jana Rečnik je menila, da bi bilo dobro prej dobiti mnenje informacijske pooblaščenke tudi za predlog paketnega trajnega brisanja.

Dr. Marta Seljak je opozorila še na to, da bi morali razmišljati tudi o višji ravni zaščite zasebnosti in se dogovoriti o možnosti, da bi evidenčno številko člana brisali tudi v datoteki transakcij. V predlogu IZUM-a za posamično in paketno brisanje (prvi in drugi predlog) je namreč predvidena samo prekinitev povezave med članom in njegovimi transakcijami. Mag. Janez Jug je opozoril, da bi brisanje evidenčne številke povzročilo težave pri pripravi statistik, kjer je osnova evidenčna številka člana (npr. koliko različnih članov je bralo določeno knjigo). Rešitev, ki bi prekinila povezavo s članom, vseeno pa omogočala pripravo ustreznih statistik, bi bilo zakodiranje evidenčne številke člana (že) pri vsakem zapisu transakcije. Dokler bi bil član še aktiven, bi se pri zahtevi za vpogled v njegovo izposojno vključil modul za dekodiranje, ko pa bi člana zbrisali, to več ne bi bilo mogoče.

Mag. Janez Jug je nato še pripomnil, da bo treba verjetno občasno brisati tudi bazo podatkov, kamor se bodo ob paketnem anonimiziranju podatkov prenašali neosebni podatki članov.

O predlogu bodo razpravljali tudi na sestanku Zveze splošnih knjižnic, ki bo 14. 4. 2008, udeleženci današnjega sestanka pa so obljubili, da se bodo posvetovali tudi s svojimi sodelavci. Knjižnice naj svoje pripombe v zvezi s predlogom pošljejo do 15. 4. 2008.

Sklepi:

- IZUM z dokumentom seznaniti vse knjižnice polnopravne članice sistema COBISS.SI.
- IZUM pošlje dokument v obravnavo Nacionalnemu svetu za knjižnično dejavnost.
- IZUM pripravi zapisnik posveta delovne skupine in ga pošlje v potrditev.

Zapisala:

Mira Folnovič